

İşletme Kurma Kararı

ÖZ

Amaca yönelik ve planlı bir birey davranışı olan işletme kurma davranışını, bireysel ya da bağlamsal faktörlere nazaran daha üstün öngörme gücüne sahip olduğu kabul edilen işletme kurma niyeti, her zaman işletme kurma davranışıyla sonuçlanmamaktadır. Niyet ve davranış arasında ortaya çıkan bu “boşluk”, girişimcilik niyeti kavramının güçlendirilmesi gerekliliğine işaret etmektedir. Teorik keşif yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada, bireylerin girişimci olma potansiyellerini ölçme ve girişimci davranışı öngörmeye kullanılan girişimcilik niyeti modellerindeki kabuller, amaç odaklı davranış teorilerinden yola çıkılarak kuramsal çerçevede eleştirilmekte ve girişimcilik niyetinin oluşum süreci, arzu ve motivasyon kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir. Sosyal ve naif psikoloji ile eylem felsefesi alanlarında arzu, amaç ve davranış arasında kurulmuş ilişkiler, girişimcilik niyeti kavramına entegre edilerek niyetin oluşumu, “karar alma” olarak tanımlanmakta ve güdülen(en) amaçla bağlantılandırılmaktadır. Böylece, işletme kurma niyetine “hangi niyetle” sahip olunduğunun hâlihazırdaki kavramsallaştırmaya dâhil edilmesinin, girişimcilik niyeti modellerini iyileştireceği savunulmaktadır. Çalışma, girişimcilik niyeti kavramını güçlendirmeye ilgili kuramsal getirisi yanında, girişimciliğin arzulanabilirliğine dönük teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizdiğinden pratik getiriye de sahiptir.

Sibel TOKATLIOĞLU¹

Anahtar Kelimeler: Amaç, Arzu, Girişimcilik Niyeti, İşletme kurma, Motivasyon.

Jel Classification: L26, D91, M13.

Decision to Create a Venture

ABSTRACT

Entrepreneurial intention is assumed to have more predictive power than any other individual or contextual factors in predicting entrepreneurial behaviour. However, entrepreneurial intention does not always result in entrepreneurial behaviour. This gap between intention and behaviour underlines the necessity to develop the concept of entrepreneurial intention. In this study, the entrepreneurial intention models are discussed on a theoretical level based on goal-directed behaviour theories and the intention formation process is associated with the concepts of desire and motivation. By integrating the relationships between desire, goal and behaviour to the concept of entrepreneurial intention, the formation of intention is defined as “decision-making” and linked to the pursued goal. In doing this, it is argued that the integration of “the intentions behind the entrepreneurial intention” to the current conceptualization will improve the models of entrepreneurial intention. In addition to the theoretical implications, the study has a practical contribution as it underlines the necessity of developing incentive mechanisms concerning the desirability of entrepreneurship.

Keywords: Desire, Entrepreneurial Intention, Goal, Motivation, Venture Creation

JEL Codes: L26, D91, M13.

---

¹ Dr. Öğretim Üyesi

Kırklareli Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü

sibel.tokatlioglu@klu.edu.tr

* Çalışma, 8-10 Mayıs 2014 tarihlerinde Kemer/Antalya’da düzenlenen 13. Ulusal İşletmecilik Kongresi’nde özet bildiri olarak sunulmuştur.

1. GİRİŞ

İşletme kurma¹, tesadüfi veya kasıtsız olmayan, amaca yönelik, planlı bir davranıştır ve gerçekleşmesi, davranışın aktörünün, yani potansiyel girişimcinin işletme kurmaya niyet etmesine bağlıdır (Krueger, 1993; Krueger ve Carsrud, 1993; Krueger vd., 2000). İşletme kurmaya niyet etmiş potansiyel girişimcinin, bu davranışı gerçekleştirmeyi planladığı ve işletme kurmak için sebep ya da sebeplerinin olduğu rahatlıkla söylenebilir. Girişimcilik literatüründe bu sebepler, girişimcinin kişilik özelliklerinde (McClelland, 1961; Brockhaus, 1980; Amabile, 1997), motivasyonlarında (Shane vd., 1991; Birley ve Westhead, 1994; Carter vd., 2003) ve son olarak da girişimcilik niyetini oluşturan değişkenlerde aranmıştır (Bird, 1988; Krueger, 1993; Learned, 1992; Boyd ve Vozikis, 1994; Krueger vd., 2000).

Girişimcilik niyeti modelleri, işletme kurma davranışının seçim mekanizmasıyla özellikle ilgilendiğinden, sürecin başlangıç aşamasını, bireysel ya da bağlamsal değişkenlere nazaran daha açıklayıcı niteliktedir (Krueger vd., 2000: 412). Öyle ki niyet modellerinin, potansiyel girişimcinin karar alma sürecinin gizemini nispeten ortadan kaldırdıkları söylenebilir. Niyetin sosyal psikolojiden ithal edilmiş kavramsal iskeleti de, girişimcinin kara kutusunu açmaya çalışan bu modellerin meşruiyetini arttırıcı rol oynamaktadır (bkz. Fishbein ve Ajzen, 1975; Ajzen, 1991). Bu nedenlerle niyet model ve teorileri, girişimcilik sürecine dair araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

İşletme kurma davranışını öngörü kabiliyetleri çok sık sorgulanmasa da (Elfvig vd., 2009: 27) niyet teorilerinin, niyetin varlığı ve davranışın gerçekleşmesi arasındaki ilişki hususunda bir güçlendirmeye ihtiyaç duyduğu, saha çalışmalarında ortaya çıkmaktadır (Hernandez ve Marco, 2006; Brännback vd., 2007; Krueger, 2009). Bu ihtiyaç, girişimcilik niyetinin hâlihazırdaki kavramsallaştırılmasıyla, girişimcilik davranışını öngörmedeki zayıflığının altını çizmektedir. Her niyetin davranışla sonuçlanmadığı bilirse de², niyetten davranışa geçişin öngörülme gücünü arttırmak, niyetin açıklamasını geliştirerek mümkün olabilir. Bu fikri izleyen makale, girişimcilik niyetinin, potansiyel girişimcinin amacıyla ilintili olarak ele alınmasını önermektedir. Böylelikle, potansiyel girişimcinin neden, örneğin maaşlı bir işte çalışma niyeti değil de, girişimcilik niyeti oluşturduğu sorusuna cevap verilebilecektir. Potansiyel girişimcinin amacı ve girişimcilik niyeti arasında kurulan bağ, literatürde yalnızca işletme kurma davranışına yönelik değişkenlerle açıklanan girişimcilik niyeti kavramını güçlendirmeye katkıda bulunacaktır.

Girişimcilik niyetini oluşturan öncüllere yönelik araştırmaların geçmiş işletme tecrübesi, riski tolere etme düzeyi, girişimci rol modellerin varlığı gibi bireysel veya çevresel ama mutlaka girişimcilik ile ilintili faktörlerin tespitine yönelmesi, potansiyel girişimcinin hangi niyetle/amaçla girişimcilik niyeti oluşturduğu sorusunu yanıtsız bırakmaktadır. Motivasyonlar başlığı altında incelenen girişimci amaçları da, karar sürecine değişken olarak eklenmemekense ayrı şekilde ve yalnızca içerik olarak “neden girişimcilik” sorusuna cevap vermektedir. Başarı ihtiyacı (McClelland, 1961), bağımsız olma veya liderlik arzusu (Brockhaus, 1982) gibi girişimci amaçlarının, girişimci motivasyonlarının içeriği olarak çalışılması, amaç ve motivasyonun girişimde bulunma kararı sürecindeki pozisyon ve etkileri üzerine bilgi vermemektedir. Motivasyonların girişimci davranıştaki önemini altı kuvvetle çizilse de (Shane vd., 2003; Carsrud ve Brännback, 2011) niyete sahip olma, motivasyonel faktörlerin örtük temsili sayılmakta ve motivasyonel süreç *per se*, girişimcilik niyeti modellerine entegre edilmemektedir. Niyet, gelecekte gerçekleştirilmesi arzulanan davranışın planlaması anlamıyla birlikte, söz konusu davranışın ulaştıracağı amaç anlamıyla da modellemeye dâhil olduğunda, her zaman belirli bir niyetle oluşturulan niyet kavramının daha iyi açıklanacağı umulmaktadır.

Teorik keşif yoluyla sürdürülmüş bu çok disiplinli araştırmada, tümevarım yöntemiyle yol alınarak yeni bir anlayış şekli önerme söz konusudur (Charreire ve Durieux, 2003: 68). Var olan kabullerin sorgulanması ve daha önce kurulmamış ilişkilerin kurulmasına imkân veren teorik araştırma, diğer disiplinlerde verilmiş cevapların entegre edilmesiyle, bilinenin sınırlarını genişletebilme kapasitesine sahiptir. Bu çalışma da, akabinde ampirik

- 1 İşletme kurma, işletme kurma “olayı”na değil, bireyin işletme kurma “davranışı”na refere etmektedir. Dolayısıyla işletme kurma niyeti, girişimcilik niyeti ile eş anlamlı kullanılacaktır.
- 2 Bir davranışın gerçekleşmesi, niyet etmiş birey haricinde, yapılabirlik faktörlerinin varlığına da bağlıdır (bkz. Gollwitzer, 1999; Davidson, 2001; Anscombe, 2002). Davranışı gerçekleştirmeye niyeti olan birey de, niyetinden dönmediği durumlarda, davranışı gerçekleştirmeyi “deneyecektir”. Deneyen bireyin, davranışı gerçekleştir(ebil)eceği kesin değildir (bkz. Bagozzi ve Warshaw’ın “Deneme Teorisi”, 1990). Davranışın başarıyla gerçekleştirilmesi, hâlihazırdaki bireysel ve çevresel yapılabirlik şartlarında, niyeti olan bireyin davranışı kontrol edebilmesine bağlıdır. Niyet ve davranışın gerçekleştirilmesi arasındaki ilişkiye moderatör olarak etki eden “bireyin davranışı kontrol edebilme durumu”, davranış üzerindeki güncel kontrol (Ajzen ve Fishbein, 2005); tetikleyici, kolaylaştırıcı, engelleyici etkiler (Krueger ve Carsrud, 1993), fırsat tanıyan faktörler (Malle, 1999) olarak kavramsallaştırılmaktadır.

araştırmayla desteklenebilecek ya da çürütülebilecek, girişimcilik niyeti ile ilgili yeni kavramsal ilişkiler önerme çabası içindedir.

Çalışmanın amacı, amaç teorileri varsayımlarının, girişimcilik niyeti açıklamasına entegre edilmesi için temel gerekçeler sunmaktır. Bunun için, girişimcilik niyeti modellemelerinden ve öne çıkan model eleştirisinden bahsedildikten sonra sosyal psikoloji alanından kontrol teorilerinin, naif psikolojideki eylem açıklamalarının ve eylem felsefesi alanından eylemin nedensel teorilerinin entegrasyonu önerilen kavramsal ilişki ile kabulleri çalışılacak; son bölümde yeni bir girişimcilik niyeti tanımı önerilecektir.

2. Girişimcilik Niyeti Modellemeleri

İş kurma davranışının açıklanması ve öngörülmesine yönelik çabalardan önemli bir kısmı girişimcilik niyeti kavramına odaklanmaktadır (Fayolle ve Liñán, 2014). Niyetin, bireyin harekete geçmesi öncesinde süregelen zihinsel faaliyetlerin son evresi olduğu düşünülmemekte, niyet davranışın direkt öncülü kabul edilmektedir (Ajzen, 1991). Girişimcilik niyeti teorik çerçevesinde, niyet etmiş bir bireyin ilk eyleminin –eğer vazgeçmez ise– harekete geçmeyi denemek olacağı söylenebilir³. Başka bir deyişle girişimcilik niyeti, başarısını garantilemese de, girişimci davranışa angaje olmanın en iyi öngörücüsü kabul edilmektedir (Krueger ve Carsrud, 1993: 326).

Bird’ün Boyd ve Vozikis (1994) tarafından yeniden çalışılan “Girişimcilik Niyeti Modeli”, girişimcilik alanında niyet kavramını merkeze almış ilk modeldir. Bird (1988)’e göre girişimcilik niyetleri, girişimcinin dikkatini, tecrübesini, eylemini bir iş konseptine yönlendiren ve yaratım aşamasındaki işletmelere yön veren zihinsel durumlardır (Bird, 1988: 442). Niyetlilik (*intentionality*) durumu ise bir yandan rasyonel/analitik/nedensel, diğer yandan sezgisel/bütüncül/bağlamsal düşüncenin ortak çıktısıdır. Modeli geliştiren Boyd ve Vozikis, niyetlerin bir yandan tutum ve algılarla, diğer yandan da öz-yeterlikle (bkz. Bandura, 1977) belirlendiğini savunmuştur (Boyd ve Vozikis, 1994: 69).

1992’de “Örgüt Oluşumu Modeli”ni öneren Learned ise niyetin, girişimde bulunmaya eğilimli bazı bireylerin, geçmiş kazanımlarının, psikolojik özelliklerinin ve karşılaşılabilecek durumların arasındaki etkileşimin fonksiyonu olduğunu savunmaktadır. Örneğin girişimci bir ailede yetişmiş (geçmiş kazanımlar), yüksek enerjiye sahip (psikolojik özellikler) bir birey, mezuniyet sonrası (karşılaşılan durum) girişimcilik niyetine sahip olacaktır. Learned modelinde, niyet oluştuktan sonra girişimde bulunma ya da bulunmama kararının alınacağını öngörmüştür.

Girişimcilik alanında geliştirilen bu modeller, niyeti hem durumsal-çevresel hem psikolojik-bireysel faktörlerin rol oynadığı, işletme kurma davranışına “eğilim”i temsil eden zihinsel bir hal olarak betimlemişlerdir.

Girişimcilik niyetini bir değişken olarak ele alması da Shapero ve Sokol’un (1982) Krueger (1993) tarafından geliştirilen “Girişimcilik Olayı Modeli” (GOM), öncü girişimcilik niyeti modellerinden kabul edilmektedir (Krueger vd., 2000: 418). Girişimcilik olayının meydana gelişini açıklamaya çalışmış araştırmacılar, girişimcinin hayatını değiştiren bu olayın kaynağında ne olduğunu ve neden başka bir olaya değil de girişimcilik olayına yol açtığını sorgulamışlar ve ilk soruya “yer değiştirmeler” (*displacements*) ile, ikinci soruya da “algılar” ile cevap vermişlerdir (Shapero ve Sokol, 1982: 83). Buna göre, işletmenin kuruluşunun kaynağında, potansiyel girişimcinin hayatının gidişatını değiştiren olumlu (ör: bir ortakla karşılaşma), olumsuz (ör: işten çıkarılma) veya nötr (ör: mezun olma) yer değiştirmeler vardır. Hayata farklı bir yön veren bu olaylar, bireyin işletme kurmanın arzulanabilirliği ve akabinde de yapılabilirliği ile ilgili algılarını değiştirmek suretiyle girişimcilik olayına neden olurlar⁴. Özetle GOM, girişimcilik olayının açıklamasını, algılarda değişime neden olan olaylarla yapmakta ve açıkça bir karar sürecinden bahsetmese de, bireysel ya da çevresel değişimlerin bilişsel filtreden geçmeden (arzulanabilirlik ve yapılabilirlik algılarında değişim sağlamadan) girişimcilik olayına neden olamayacağını ortaya koymaktadır.

Algılardaki değişimle girişimcilik olayı arasındaki mediatörü girişimsel niyetler (*entrepreneurial intentions*) olarak ortaya koyan, GOM’u teyit eden araştırmasıyla Krueger (1993) olmuştur. “Bir işletme kurmak için angaje olmak” olarak tanımladığı girişimcilik niyetinin, bir yandan geçmiş girişimcilik deneyimlerinin nitelik ve miktarına bağlı olan arzulanabilirlik ve yapılabilirlik algılarının olumluluğuyla, diğer yandan da öne çıkan iş fırsatlarını

3 Bireyin hesaba katacağı yeni bir bilgi veya daha değerli addedeceği farklı bir sonuç, alternatif bir davranışa yöneltebilir.

4 GOM’un önerdiği olumlu ve olumsuz yer değiştirmeler, hâlihazırda girişimcilik literatüründe kabul gören, çeken (*pull*) ve iten (*push*) motivasyonların da kaynağındadır. Çeken motivasyonlarla girişimci olanlar “fırsat girişimcileri”, iten motivasyonlarla girişimci olanlar “gereklik girişimcileri” olarak adlandırılmaktadır (Reynolds vd., 2001).

değerlendirerek eyleme geçmeğe hazır olmakla oluşacağını savunmuştur (Krueger, 1993: 7). Shapero-Krueger Modeli olarak anılan GOM'un Krueger yorumunda, arzulanabilirlik algıları girişimciliğin birey nezdindeki çekiciliğiyle (niyetin duygudurum boyutu); yapılabirlik algıları girişimciliğin gerçekleştirilebilir bir faaliyet olduğuna inanılmasıyla (niyetin bilişsel boyutu); eyleme geçmeye hazır olmak ise psikolojik olarak kontrolü ele almaya yönelmeyle (niyetin isteksel boyutu) tanımlanmaktadır. Modelin Krueger ve Brazeal yorumunda ise arzulanabilirlik ve yapılabirlik algıları ile eyleme geçmeye hazır olma durumu, tetikleyici bir olay ile niyete dönüşecek bir potansiyel oluşturmaktadır (Krueger ve Brazeal, 1994: 95).

Niyetin öncüllerinin niyet edilen davranışa özgü çalışılmasına imkân veren ve pratik etkinliği yüksek olan⁵ Ajzen'in "Planlı Davranış Teorisi" (PDT) (Ajzen, 1991), sosyal psikoloji disiplininin ithal edilerek güncel girişimcilik niyeti çalışmalarında ampirik olarak en sık test edilen teoridir (Kolvereid, 1996; Engle vd. 2010; Schlaegel ve Koenig, 2014). PDT, davranış gerçekleştirme niyetinin oluşumunu, söz konusu davranışla ilgili tutum, öznel kural ve davranış üzerindeki kontrol algısı değişkenlerine bağlar. Tüm bu niyet öncülleri de ilgili inançların sonucudur. Tutum, davranışla ilgili inançlara; öznel kural normatif inançlara; kontrol algısı ise kontrol ile ilgili inançlara dayanmaktadır. Davranışın olumlu veya olumsuz algılanmasıyla ilgili olan tutum, bireyin davranışın sonucunda elde edeceğine inandığı çıktılara verilen değerle; öznel kural, bireyin fikrine değer verdiği kişilerin onun bu davranışını gerçekleştir(me)mesiyle ilgili görüşleri ve kendisinin bu görüşlere uyma motivasyonu; davranış üzerindeki kontrol algısı ise bir yandan, bireyin dış faktörlerin kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı etkisiyle ilgili görüşüne, diğer yandan da öz-yeterlik algısına bağlıdır (Ajzen, 1991, 2002). Girişimcilik niyetine uyarlanan PDT'de ise niyet, bireyin girişimci davranışa yönelik tutumu, girişimci davranışın kendisine uygunluğu ile ilgili sosyal baskı algısı (öznel kural) ve girişimci davranış kontrol edebilirliğine dair algısının etkisiyle oluşur. Girişimcilik alanında uygulanan versiyonlarında, Shapero-Krueger modelinin de etkisiyle GOM'un önerileriyle kombine edilen PDT'de tutum, işletme kurmanın arzulanabilirlik algısıyla; davranış üzerindeki kontrol algısı ise yapılabirlik algısıyla özdeşleşmiştir⁶ (Krueger, 1993: 7). Özetle girişimcilik niyetinin, bireyin girişimciliği arzulanabilir ve yapılabir algılamasıyla oluşacağı savunulmaktadır. GOM ve PDT'nin iş kurma davranışını öngörme güçlerinin neredeyse eşdeğer olduğunun tespiti, bu tezi güçlendirmektedir (Krueger vd., 2000).

Bu çalışmada ele alınan model, girişimcilik niyetinin oluşum sürecinin, iş kurmanın arzulanabilirlik ve yapılabirlik algılarına indirgendiği GOM-PDT kombinasyonudur. Eleştiriler, söz konusu modelde niyetin oluşması için gerekli motivasyonun arzulanabilirlik algılarıyla sınırlandırılmasına yöneltilecektir.

3. GÜNCEL GİRİŞİMCİLİK NİYETİ MODELİNE ELEŞTİRİLER

Niyet kavramı, sosyal psikolojide LaPiere (1934)'in araştırmasının tetiklediği, tutum ve davranış arasındaki ilişkinin sorgulanması akabinde ortaya atılmış, bu ilişkideki aracı olarak kabul görmüştür (Fishbein ve Ajzen, 1975). Davranışın tutumdan kuvvetli öngörücüsü olarak çalışılan niyetin oluşumu, temel olarak "söz konusu" davranışla ilgili inançlara dayanmaktadır. Niyet üzerine araştırmalar, girişimci davranışta da olduğu gibi, izole bir şekilde seçili davranışlar üzerine gerçekleştirilmekte, karar alma süreci bireyin tercih edebileceği alternatif davranışları göz ardı etmektedir. Araştırmalar girişimcilik davranışını incelemeye odaklandığından, bireyin "iş kurmayı" arzulanabilir ve yapılabir algılayıp algılamama durumu üzerinden girişimcilik niyetini çalışmaktadır. Oysa bir bireyin iş kurmaktan farklı profesyonel alternatifleri ve bu alternatiflere değer yüklemeye kriter aldığı amaçları vardır.

3.1. Arzulanabilirlik: Arzulanabilir Olan Mutlaka Arzulandır Mı?

Bir davranışın arzulanabilirliği (*desirability*), o davranışın beklenen sonuçlarına verilen değerle belirlenir (Fishbein, 1963). Sonuçları değerli ise davranış arzulanabilir, çekicidir. Niyet modellerindeki tutum kavramıyla bağdaştırılan arzulanabilirlik algısı, beklenti teorilerindeki "değerlik" (*valence*) kavramıyla da benzerdir. Vroom'un (1964) beklenti teorisine göre, davranış sonucunda elde edilecek ödüllere değer verilmemesi, motivasyonu sekteye uğratabilir. Dolayısıyla PDT'nin de dâhil olduğu beklenti-değer yaklaşımında, bir davranış gerçekleştirilmeye

5 PDT'nin davranış öngörmedeki etkinliğini ölçen çalışmalar, niyet öncüllerinin niyetteki varyansın yaklaşık %40'ını, niyetin ise davranıştaki varyansın yaklaşık %30'unu açıkladığını tespit etmiştir (Armitage ve Conner, 2001). PDT'nin girişimcilik niyetindeki varyansın ise %38'ini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır (Van Gelderen vd., 2008).

6 Söz konusu eşleştirmenin dışında kalan öznel kural ise ampirik çalışmalarda PDT'nin en az güçlü addedilen değişkenidir (Lortie ve Castogiovanni, 2015).

motive olmak, o davranış sonucunda elde edilecek çıktılara pozitif değer atfetmeye bağlanır⁷. Fakat çıktılara atfedilen pozitif değer, o çıktılara yol açacak davranışı gerçekleştirme niyetinin oluşturulmasına yeteceği şüphelidir. Zira olumlu tutuma sahip olunan her davranış gerçekleştirilmediği gibi (ör: spor yapmak), arzulanabilir addedilen her davranışa da (ör: diyet yapmak) niyet edilmez⁸.

Bir davranışın arzulanabilirliği, bireyin davranışla ilgili inançlarına dayanan bir değerlendirmeyle yargılanır. Değer atfetmenin doğasında duygudurumlar (*affect*) olsa da⁹, temelde bilişsel yapılandırılan, yani inançlar ve yargılamaya dayanan tutum ve arzulanabilirlik algısı, ne arzu ne de motivasyon ile ilgili bilgi içermektedir (Bagozzi, 1992: 184; Perugini ve Bagozzi, 2004a: 176). Oysa arzulan bir davranış veya aracı bir davranışın neden olacağı arzulan bir son durum, yani amaç olmadan motive olunması ve dolayısıyla da bir davranış niyeti oluşturulması mümkün değildir. Niyetin oluşması için gerekli motivasyonu, davranışın arzulanabilirliği değil, davranışı gerçekleştirme arzusu sağlar (Perugini ve Bagozzi, 2004b: 70-71) ve bir davranışın “arzulanabilir” olması, o davranışın “arzulandığı” anlamına gelmez¹⁰. Motivasyon, güncel durumun bireyi tatmin etmemesinde kaynağını bulan ve arzulan durumla tetiklenen bir süreç olduğundan (Martin, 1975; Geen, 1995; Nuttin, 2005), davranış çıktılarının değerli addedilmesiyle değil, davranışın ve/veya çıktılarının arzulanmasıyla ortaya çıkabilir¹¹.

Girişimcilik niyeti oluşturmuş bireyin işletme kurmak için motive olduğu çıkarsanabilir olsa da, niyetin açıklamasında motivasyon kaynağı olan arzulan durumun eksik olması, zayıf bir kavramsallaştırmaya neden olmaktadır. Arzulan durum veya amacın motive edici gücünü bünyesinde erittiği kabul edilen arzulanabilirlik, niyet modellerinde motive etme gücü olmayan inançlarla tanımlanmaktadır. İşletme kurmanın arzulanabilir algılanması, ancak ve ancak davranışın kendisinin veya aracısı olduğu çıktılarının potansiyel girişimci tarafından arzulanıyor olmasına bağlıdır. Arzulanan çıktılar değerli addedilse de, davranışa yöneltmeyecektir.

3.2. Girişimcilik Niyeti: Hangi Niyetle?

Ajzen, davranışın gerçekleştirilmesi için bir yandan motivasyon, bir yandan da beceri gerektiğini; niyetin motivasyonel faktörlerin toplamı olduğunu, becerinin ise davranış üzerindeki kontrol algısı ile temsil edildiğini kabul etmektedir (Ajzen, 1991: 182). Benzer şekilde motivasyon teorisyenlerinden Nuttin (2005: 269), araç-eylemi gerçekleştirme niyetinin, amaca yönelik motivasyonun somut hali olduğunu ifade ederken; Armitage ve Conner (1999: 35) da niyeti, davranış için angaje olmada gerekli motivasyon olarak tanımlamaktadır.

Motivasyonun psikolojik tanımı, kaynağını bireyin amacından alan bir süreç olduğunu açıkça belirtse de, bireyin hangi amaca yönelik olarak girişimcilik niyeti oluşturduğu, yani “hangi niyetle” işletme kurmaya niyet ettiği, niyet modellerinde göz ardı edilmiştir. Girişimcilik niyetinin, bireyin işletme kurmayla ilgili arzulanabilirlik ve yapılabirlik algılarının sonucu olduğunun kabulü ve motivasyonun arzulanabilirlik algısına indirgenmesi, bu ihmalin sorumlusu olarak görülmektedir (Marks, 1986: 13; Bagozzi, 1992: 184). Girişimcilik niyeti çalışmalarında, niyetin oluşması için motive olmak gerekliliğinin sorgulanmaması, girişimcilik niyeti oluşturma ile girişimci davranışa motive olmanın örtük şekilde eş kabul edilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla motivasyonun oluşum süreci, niyet modellerine dâhil edilmemekte; motivasyon niyetten bağımsız bir şekilde, girişimci davranışla güdülen amaçlar (ör: özerklik motivasyonu) olarak, içerik temelli ele alınmaktadır. Oysa iş kurma niyetinin hangi niyetle/ hangi amaca yönelik olarak oluştuğunun bilinmemesi, iş kurmanın davranış olarak seçilme nedeninin, seçimdeki etkisinin gölgede bırakılması anlamına gelmektedir. İş kurma davranışının, güdülen amacı da içeren daha geniş bir bağlamda ele alınması, davranış öncüllerini daha iyi açıklamaya yardım edecek, motivasyon mekanizmasının gerçekçi temsilini sağlayacak ve niyet-davranış ilişkisini güçlendirecektir. Ayrıca, girişimciliğe hangi amaçla niyet edildiği, niyetin ömrü ve motivasyonun gücü hakkında da bilgi sağlayacaktır.

7 Vroom'un teorisinde motivasyonu açıklayan iki değişken daha bulunur: 1. Beklenti: Gösterilecek çabanın performansa yol açacağına dair inanç. 2. Araçsallık: Performans sağlandığında ödülün elde edileceğine dair inanç. Motivasyonun gücünün formülü de, “Beklenti x Araçsallık x Değerlik” olarak ifade edilir.

8 Niyetin oluşumu, davranışın birey tarafından yapılabirlik olarak algılanmasına da bağlıdır. Fakat yapılabirlik faktörleri, arzu nesnesi belirlendikten sonra değerlendirilir. Örneğin, işletme kurmayı çekici bulmayan bir birey, işletme kurmanın kendisi için yapılabirlik olup olmadığını sorgulamayacaktır.

9 Tutumun duygudurum temelli tanımı için bkz. Rosenberg (1967).

10 “Bireyin güzel bir çift ayakkabı satın almasına neden olan, o ayakkabı çiftinin arzulanabilir olması değil; bireyin o ayakkabı çiftine sahip olmayı arzulanmasıdır” (Perugini ve Bagozzi, 2004b: 71).

11 Davranışın “kendisi” için arzulanması durumunda içsel; çıktıları için arzulanması durumunda da dışsal motivasyondan bahsedilir (Deci ve Ryan, 1985).

Niyetin girişimcilik araştırmalarında kullanılan teorik çerçevesinin geliştirilmesi gerekliliğine işaret eden bu soruların akabinde, niyet kavramını çalışan psikoloji ve felsefe alanlarında çıkarılan keşfin sonuçları, niyet ve amaç arasındaki bağımlılık ilişkisini gerektiren için sunulacaktır.

4. AMACA ODAKLANAN DAVRANIŞ TEORİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK NİYETİ MODELLEMESİNE OLASI KATKILARI

Bir davranış seçimi, hizmet ettiği amacın bireyin değerler hiyerarşisindeki pozisyonuna göre yapılır (Diel, 1969; Paulssen ve Bagozzi, 2006). Amaç teorileri, davranış seçimini yalnızca seçilen davranışa özgü öncüllerle değil, hangi davranışın seçileceğine dair kriterlerle açıkladığından, bir davranışa niyet etmenin daha kapsamlı incelemesini yapmaya imkân vermektedir. Girişimcilik niyetinin yalnızca girişimcilik davranışı çerçevesinde ele alınması, amacın göz ardı edilerek araç-eyleme odaklanması sonucunu doğurmaktadır. Davranış seçimleri yaratacakları sonuçlar odaklı yapılmasına rağmen, GOM-PDT ikilisinde girişimcilik niyetiyle uzun vade amaçlar arasındaki ilişki göz önüne alınmamaktadır (bkz. Abraham ve Sheeran, 2003: 264). Davranış ve amacı ile niyet ve motivasyon arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına yaptıkları katkılar nedeniyle seçilmiş olan üç alanın ilgili varsayımları sunulacaktır.

4.1. Sosyal Psikoloji: Kontrol Teorileri

Kontrol/geri bildirim teorileri, davranışa amaca ulaşmada bir araç olarak görür ve davranışın seçilme nedenini, onun, aktörü arzulanmış duruma ulaştırarak olmasıyla açıklar (Miller vd., 1960; Powers, 1973; Deci ve Ryan, 2000; Carver ve Scheier, 2001; Nuttin, 2005). Önceden belirlenmiş bir davranışa açıklama ve öngörme çabasında olan niyet modelleriyle karşılaştırıldığında, kontrol teorilerinin temel çabasının, herhangi bir davranışın neden ve nasıl ortaya çıktığını açıklamak olduğu söylenebilir. Niyet teorilerinde odaklanılan davranış iken, kontrol teorilerinde odak, öz-düzenleme¹² (*self-regulation*) sürecinin hizmet ettiği amaçtır. Amaca ulaştırarak davranışların seçimi ve hayata geçirilmesi süreci, aktörün eylemleri sonrası çevreden elde edilecek geri bildirimlerle düzenlenir. Ulaşılması arzulanan durumun zihinsel temsili, yani amaç (Austin ve Vancouver, 1996: 338), sürecin işleyişinde rehber görevi görür. Güncel durum ve/veya gerçekleştirilen davranışların çıktılarıyla ilgili geri bildirimler amaçla karşılaştırılarak, davranışta bir değişikliğe ya da yeni bir davranışa gerek olup olmadığına karar verilir. Süreç, amaca ulaşılmasıyla son bulur.

Kontrol teorilerinde amaca yönelik davranışa, niyet modellerine nazaran, daha geniş bir çerçeveden bakılır. Davranış, güncel durum ve arzulanan durum arasında eşitlik sağlayacak bir araç-eylem olarak kavramsallaştırılır. Bu çerçevede davranışın seçimi, aktörün amaç ya da amaçlarına bağımlıdır ve davranışın analizi için, “ne işe yaradığının” da bilinmesini gerekir. Öz düzenlemenin hizmet ettiği amaç, motivasyon sürecinin hem tetikleyicisi hem de sonucu konumundadır. Belirlenen amacın özellikleri ve birey için taşıdığı önem, motivasyonun gücünü ve sarf edilecek çabanın yoğunluğunu etkileyecektir (Locke ve Latham, 1990).

4.2. Naif Psikoloji: Kasıtlı vs. Kasıtsız Davranış Açıklamaları

Niyet edilen/kasıtlı davranışın açıklamasıyla, kasıtsız davranışın açıklaması arasındaki farkın bireyler tarafından rahatlıkla bilinebileceği, naif psikolojinin (Clark, 1987) varsayımları arasındadır. Kasıtsız davranışların nedenleri, kasıtlı davranışların ise sebepleri vardır¹³. Davranış gerçekleştirmek için sebebi olan x bir birey söz konusu olduğunda, “ x , G 'ye neden olmaya çalışır ki G , x 'in amacıdır” (Heider, 1982: 100). Kasıtlı bir davranış gerçekleştiğinde üçüncü kişiler, davranış gerçekleştirenin, davranış gerçekleştirmek için sebepleri olduğunu ve bu sebeplerin ise bireyin arzu ve inançlarından süregeldiğini bilir (Malle ve Knobe, 1997; Malle, 1999). Buna göre bir girişiminin, arzuladığı duruma iş kurarak ulaşacağına inandığı ve iş kurmanın kasıtlı gerçekleşen bir davranış olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Davranış gerçekleştirmek niyetinin oluşumu için bireyin, bir arzuya ve davranışın,

12 Öz-düzenleme, bireylerin değişen zaman ve şartlarda davranışlarını değerlerine göre kontrol etmeleri anlamında kullanılmıştır (Karoly, 1993).

13 Malle (1999: 28) hız limitini aşan birey örneği ile bu farkı açıklamaktadır. Birey eğer mağazaya kapanışından evvel yetişmek için hız limitini aşıyorsa mağazaya yetişmeyi arzuladığı ve hızlı giderek ulaşabileceğine inandığı; hız göstergesi bozulduğundan limiti aşıyorsa da bireyin bunu kasıtlı yapmadığı çıkarılır. İlk versiyonda, bireyin hız limitini aşmak için bir sebebi (arzu ve inancı) vardır ve davranış kasıtlıdır. İkinci versiyonda ise hız limitinin aşılması kasıtsızdır ve bir nedene (hız göstergesinin bozuk olmasına) bağlıdır.

kendisini bu arzusuna ulaştıracak davranış olduğu inancına sahip olması gereklidir. Böylece niyetin oluşumu, davranışın arzulanan duruma/amaca uygun olması şartına bağlıdır.

Niyet edilen davranışın naif psikolojideki açıklaması, Aristo'nun akıl yürütme mekanizması ile aynıdır: “ x , G 'yi arzular; x , G 'ye A davranışı ile ulaşabileceğine inanır; x , A davranışını gerçekleştirmeye niyet eder.” (Engel, 1996; Proust, 2003). Geri bildirim teorileri gibi niyetin naif açıklaması da niyet edilen davranışı, bir amaca hizmet etmesi ve arzulanan duruma ulaştıracak olmasına inanılması kriterleriyle tanımlar. Arzulanan bir durum söz konusu değilse davranış, nedenlerle açıklanır.

4.3. Eylem Felsefesi: Arzu-İnanç Modeli

Davranışın nedensel teorileri, amaca yönelik olan teleolojik eylemlerin, sadece amaca yönelik olmadıklarını, varlıklarının nedeninin amaca ulaşmak olduğunu savunur ve niyet edilen tüm davranışlar teleolojiktir (Dretske, 1991: 111). Teleolojik davranışı gerçekleştirme niyeti ise arzu-inanç ikilisinden oluşur ve davranışın nedeni kabul edilir (Searle, 1985; Davidson, 2001). Davranışın ortaya çıkma nedeni, davranışa niyet edilmiş olmasıdır. Geri bildirim teorileriyle benzer şekilde, güncel davranışı kontrol eden, arzulanan bir gelecek durum temsili söz konusudur. Arzulanan duruma ulaştıracağına inanılan davranışa niyet edilir. Birey, arzu ve inançları aracılığıyla bireysel ve çevresel uyarıcıları algılayıp yorumlayarak davranış için bir sebebe sahip olur. Uyarıcılar bu anlamda davranışın tetikleyici nedeni olsalar da, davranışı yapılandıran neden, arzu-inanç ikilisidir (Drestske, 1991: 84-88)¹⁴. Zira davranış niyeti, bireyin davranışı gerçekleştirme sebebi olduğu için ortaya çıkmıştır (Davidson, 1963: 693). Davranışın nedensel teorilerinde, sebepler niyetin, niyet de davranışın nedeni kabul edilir.

Eylem felsefesi alanında niyetlerle ilgili yapılan bir ayırımı, şartlı ve şartsız niyetler üzerine olduğu görülmektedir (Proust, 2005: 77). Belirli şartlar sağlandığında gerçekleştirilmesi rasyonel olacak davranışlarla ilgili olanlar, şartlı niyetler (bkz. Gollwitzer, 1999); davranış kararı alınmış olanlara şartsız niyetler olarak adlandırılmaktadır. Şartsız niyetler, davranışın değerlendirilmesinin tamamlanmasıyla ortaya çıkar ve “ x , A davranışını gerçekleştirecektir.” anlamına gelir (Searle, 1985: 108). Böyle bir durumda B , C ya da D davranışlarından bahsedilemez; zira A davranışı seçilmiştir. Şartlı niyetler için, gelecekte A davranışını gerçekleştirmenin yalnızca bazı koşullarda muhtemel olması söz konusuysen şartsız niyette, A davranışında karar kılınmıştır.

Amaca odaklanan davranış teorilerinden elde edilen keşif bulguları, niyetin, amaç ve davranış arasında bir aracı olduğunu; davranışın sonuçlarının amaçlar göz önünde tutularak değerlendirildikten sonra ortaya çıktığını ve amaca ulaşmak için yapılan araç seçim sürecinin son etabı olduğunu söylemeyi mümkün kılmaktadır. Bu bulgulardan hareketle, niyetin oluşum mekanizmasının, sadece davranışla ilişkili olarak değil, amaçla da ilişkilendirilerek çalışılırsa daha iyi açıklanacağı ve anlaşılacağı savunulabilir.

5. GİRİŞİMCİLİK NİYETİNİN KARAR OLARAK KAVRAMSALLAŞTIRILMASI ÖNERİSİ

Bratman'a göre, bireyler plan yapan aktörler olduğundan, değer attedikleri, arzularının nesnesi olan amaçlarını gerçekleştirebilir ve geleceği planlamak için niyetle sonuçlanan kararları alır (Bratman, 1997: 76). Niyetler ise kasıtlı davranışlara neden olur (Malle, 1999: 31). Kasıtlı davranışları kasıtsız davranışlardan ayıran, davranışın gerçekleşmesinden önce gelen niyet oluşumudur ve niyete sahip olma, söz konusu davranışın planlandığının, dolayısıyla arzulanan bir sonuca ulaştırmasının beklendiğinin ve o sonuca ulaşmak için motive olduğunun göstergesidir.

Öncesinde niyet oluşturulan kasıtlı davranışlar, birey amaçlarına hizmet ettikleri için seçilmiştir. Yani davranışın seçimini etkileyen nedenler, bireyin arzulandığı bulduğu değil, arzuladığı durumlarla ilgilidir. Niyet, bireyin güncel durumundan arzuladığı duruma erişirme kapasitesi olduğuna inandığı davranışın seçimidir ve bu bağlamda karar olarak nitelendirilebilir. Çünkü bir birey, aynı anda, örneğin iki profesyonel kariyere niyet edemez.

Girişimcilik literatüründe işletme kurma kararının, hâlihazırda işletme kurma niyetinde olan birey tarafından alındığının kabul edildiği görülmektedir (Learned, 1992; Emin, 2003; Hernandez ve Marco, 2006; Krueger, 2009). Literatürdeki bu eğilim, girişimcilik niyetinin işletme kurma davranışını öngörmedeki ayrıcalıklı rolünü elinden almaktadır. Zira girişimcilik niyeti bu anlayışta, potansiyel girişimci “şayet” tetikleyici bir olayla karşılaşılırsa gerçekleşme şansı bulacak (Fayolle, 2003: 74), belirsiz gelecek için oluşturulmuş alternatif niyetlerden biri olarak

14 GOM'da potansiyel girişimcinin hayatının gidişatını değiştiren yer değiştirmeler, birer uyarıcı, yani girişimci davranışın tetikleyici nedenleri olarak ele alınabilir.

adedilmektedir (bkz. şartlı niyet). Girişimcilik niyetinin bu şekilde kavramsallaştırılmış hali, karar verilme sırası bekleyen, “uykuda bir dileğe” benzemekte ve eylemle sonuçlanma konusunda etkisiz kalmaktadır.

Bu etkisizliğin temelinde, girişimcilik niyeti açıklamasının, bireyin işletme kurma davranışıyla ilgili arzulanabilirlik ve yapılabirlik algılarına indirgenmiş olması yatar. Girişimcilik niyeti oluşumu, işletme kurma davranışının birey için çekici olması ve yapılabir algılanmasına bağlanırken, diğer sosyal bilimlerdeki tanımlarında niyet, davranışın arzulanabilir ve yapılabir olarak algılanmasından daha fazlasıdır. Davranışın seçimi için, davranışın sonuçlarına değer verilmesi yetmez. Davranışa niyet etmek, bireyde amacına ulaşma motivasyonu gerektirir ve sadece davranışın sonuçlarının birey için arzulanabilir olması, motivasyonun ya da niyetin oluşumuna neden olamaz (Bagozzi, 1992: 184; Perugini ve Bagozzi, 2004b: 71).

Sonuç olarak, girişimcilik niyetinin açıklaması, potansiyel girişimcinin girişimde bulunma sebebinin bilinmesini gerektirir. Bu sebep, onu girişimde bulunmaya iten motivasyonun temelinde olan amacı ve iş kurmanın amacına ulaştıracağına dair olan inancıdır. İşletme kurma niyetinin oluşumu, bireyin arzu ve amaçlarıyla ilintilendirilmediğinde ve yalnızca işletme kurma davranışıyla ilgili algılarıyla açıklandığında, söz konusu niyetin davranış öngörme gücü düşük olacaktır. Bir davranışın seçimi, ancak amaçlar hesaba katılarak açıklanabilir (Abraham ve Sheeran, 2003: 266). Niyet bu şekilde ele alındığında, potansiyel girişimcinin amaç ya da amaçlarına ulaşmak için aldığı “işletme kurma kararı” olarak tanımlanabilir.

6. SONUÇ

Niyet ve davranış arasındaki teorik boşluk doldurulmadan, mevcut niyet kavram ve kuramının test edildiği çalışmaların sayısının artması, girişimcilik alanına nitelikselden ziyade niceliksel katkıda bulunma riski taşımaktadır. İşletme kurma davranışının öncesini oluşturan bu evrenin açıklamasına katkıda bulunmak amacıyla, niyet ile davranış arasındaki ilişkiyi çalışan işletme harici sosyal bilimlerin kavramsal ve kuramsal kabullerine başvurulması, girişimcilik niyetinin iş kurma davranışını öngörme gücünü arttırabilir (bkz. Bygrave ve Hofer, 1991).

Bu fikirden hareketle, sosyal psikoloji, naif psikoloji ve eylem felsefesi alanlarında niyet kavramına odaklı yapılan literatür taraması bulguları, güncel girişimcilik literatüründe yaygın olarak çalışılan GOM-PDT bakış açısına katkıda bulunmak amacıyla sunulmuştur. Girişimcilik niyetinin oluşum sürecinin arzulan durum/amaç ve motivasyon süreçleriyle entegre edilmesinin, işletme kurma davranışının hâlihazırda açıklamasını güçlendireceği öne sürülmüştür. İş kurma niyeti, yalnızca iş kurma davranışıyla değil, iş kurmanın hizmet ettiği amaçla da bağlantılandırıldığında, bireyin aldığı işletme kurma kararı olarak tanımlanabileceği savunulmuştur.

Çalışmanın çıkarsamaları yalnızca teorik verilere dayanıyor ve ampirik bir çalışma gerektiriyor olsa da, bu haliyle girişimcilik niyetini çalışma şeklinin sorgulanmasını sağlayacağı umulmaktadır. Pratik çerçevede ise çalışma, işletme kurma eyleminin gerçekleşmesini kolaylaştıracak faktörlerin iyileştirilmesine dayanan ve temelde bireyin yapılabirlik algılarını pozitif kılmayı amaçlayan teşvik mekanizmalarının, girişimciliği yalnızca kısmi olarak besleyeceği çıkarımına yol açabilir. Bireylerin girişimci olma kararlarında, iş kurmayı yapılabir algılamalarının elzem olduğu hususu sorgulanmasa da, yapılabirlik algılarının davranışın ve/veya çıktılarının arzulanmasının akabinde sürece dâhil olacağı, girişimci faaliyeti arttırmada “hangi niyetle” iş kurmaya niyet edilebileceğinin altının çizilmesinin, en az finansal destek kadar etkili olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ABRAHAM, C. ve SHEERAN, P. (2003). “Implications of Goal Theories for the Theories of Reasoned Action and Planned Behaviour”. *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*, 22 (3): 264-280.
- AJZEN, I. (1991). “The Theory of Planned Behavior”. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50: 179-211.
- AJZEN, I. (2002). “Perceived Behavioral Control, Self-Efficacy, Locus of Control and the Theory of Planned Behavior”. *Journal of Applied Social Psychology*, 32: 1-20.
- AJZEN, I. ve FISHBEIN, M. (2005). “The Influence of Attitudes on Behavior”. Albarraçin, D., Johnson, B.T. ve Zanna M.P. (Der.), *The Handbook of Attitudes* (173-221). Erlbaum, Mahwah NJ.
- AMABILE, T.M. (1997). “Entrepreneurial Creativity Through Motivational Synergy”. *Journal of Creative Behavior*, 31 (1): 18-26.

- ANSCOMBE, G.E.M. (2002). *L'intention*. Éditions Gallimard, Paris.
- ARMITAGE, C.J. ve CONNER, M. (1999). "The Theory of Planned Behaviour: Assessment of Predictive Validity and 'Perceived Control'". *British Journal of Social Psychology*, 38: 35-54.
- ARMITAGE, C.J. ve CONNER, M. (2001). "Efficacy of the Theory of Planned Behaviour: A Meta-Analytic Review". *British Journal of Social Psychology*, 40: 471-499.
- AUSTIN, J.T. ve VANCOUVER, J.B. (1996). "Goal Constructs in Psychology: Structure, Process and Content". *Psychological Bulletin*, 120 (3): 338-375.
- BAGOZZI, R.P. ve WARSHAW, P.R. (1990). "Trying to Consume". *Journal of Consumer Research*, 17: 127-140.
- BAGOZZI, R.P. (1992). "The Self-Regulation of Attitudes, Intentions, and Behavior". *Social Psychology Quarterly*, 55 (2): 178-204.
- BANDURA, A. (1977). "Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change". *Psychological Review*, 84 (2): 191-215.
- BIRD, B.J. (1988). "Implementing Entrepreneurial Ideas: The Case for Intention". *Academy of Management Review*, 13 (3): 442-453.
- BIRLEY, S. ve WESTHEAD, P. (1994). "A Taxonomy of Business Start-Up Reasons and Their Impact on Firm Growth and Size". *Journal of Business Venturing*, 9: 7-31.
- BOYD, N.G. ve VOZIKIS, G.S. (1994). "The Influence of Self-Efficacy on the Development of Entrepreneurial Intentions and Actions". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18 (4): 63-77.
- BRÄNNBACK, M., KRUEGER, N., CARSRUD, A., KICKUL, J. ve ELFVING, J. (2007). "'Trying' to be an Entrepreneur? A 'Goal Specific' Challenge to the Intentions Model". Babson Collegiate Entrepreneurship Research Conference, Haziran, Madrid, İspanya.
- BRATMAN, M.E. (1997). "Pour une Théorie Modeste de l' Action Planifié". Dupuy, J.-P., ve Livet, P. (Der.), *Les Limites de la Rationalité, Tome 1 Rationalité, Éthique et Cognition, Colloque de Cerisy (75-87)*. Éditions La Découverte, Paris.
- BROCKHAUS, R.H. (1980). "Risk Taking Propensity of Entrepreneurs". *Academy of Management Journal*, 23 (3): 509-520.
- BROCKHAUS, R.H. (1982). "The Psychology of the Entrepreneur". Kent, C., Sexton, D. ve Vesper K. (Der.), *Encyclopedia of Entrepreneurship (39-56)*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs NJ.
- BYGRAVE, W.D. ve HOFER, C.W. (1991). "Theorizing About Entrepreneurship". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 16 (2): 13-22.
- CARSRUD, A. ve BRÄNNBACK, M. (2011). "Entrepreneurial Motivations: What Do We Still Need to Know?". *Journal of Small Business Management*, 49 (1): 9-26.
- CARTER, N.M., GARTNER, W.B., SHAVER, K.G. ve GATEWOOD, E.J. (2003). "The Career Reasons of Nascent Entrepreneurs". *Journal of Business Venturing*, 18: 13-39.
- CARVER, C.S. ve SCHEIER, M.F. (2001). *On the Self-Regulation of Behavior*. Cambridge University Press, New York.
- CHARREIRE, S. ve DURIEUX, F. (2003). "Explorer et Tester: Deux Voies Pour la Recherche". Thiétart, R.-A. vd. (Der.), *Méthodes de Recherche en Management (57-81)*. Dunod, Paris.
- CLARK, A. (1987). "From Folk Psychology to Naive Psychology". *Cognitive Science*, 11: 139-154.
- DAVIDSON, D. (1963). "Actions, Reasons, and Causes". *The Journal of Philosophy*, 60 (23): 685-700.
- DAVIDSON, D. (2001). *Essays on Actions and Events*. Oxford University Press, New York.
- DECI, E.L. ve RYAN, R.M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Springer Science+Business Media, New York.
- DECI, E.L. ve RYAN, R.M. (2000). "The 'What' and 'Why' of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior". *Psychological Inquiry*, 11 (4): 227-268.
- DIEL, P. (1969). *Psychologie de la Motivation: Théorie et Application Thérapeutique*. Petite Bibliothèque Payot, Paris.
- DRETSKE, F. (1991). *Explaining Behavior: Reasons in a World of Causes*. MIT Press, USA.
- ELFVING, J., BRÄNNBACK, M. ve CARSRUD, A.L. (2009). "Toward a Contextual Model of Entrepreneurial Intentions". Carsrud, A.L., ve Brännback, M. (Der.), *Understanding the Entrepreneurial Mind: Opening the Black Box (23-33)*. Springer, New York.

- EMIN, S. (2003). *L'intention de Créer une Entreprise des Chercheurs Publics: Le Cas Français. İşletme Yönetimi Enstitüsü, Doktora Tezi, Université Pierre Mendes, Fransa.*
- ENGEL, P. (1996). "Is Desire Necessary for the Explanation of Action?". 8ième Symposium de l'Académie du Midi sur le 'Désir', 27-31 Mayıs, Château de Nyer, Rousillon, Fransa.
- ENGLE, R.L., DIMITRIADI, N., GAVIDIA, J.V., SCHLAEGEL, C., DELANOE, S., ALVARADO, I., HE, X., BUAME, S. ve WOLFF, B. (2010). "Entrepreneurial Intent: A Twelve-Country Evaluation of Ajzen's Model of Planned Behavior". *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 16 (1): 35-57.
- FAYOLLE, A. (2003). *Le Métier de Créateur d'Entreprise. Éditions d'Organisation, Paris.*
- FAYOLLE, A. ve LIÑÁN, F. (2014). "The Future of Research in Entrepreneurial Intentions". *Journal of Business Research*, 67: 663-666.
- FISHBEIN, M. (1963). "An Investigation of the Relationships Between Beliefs About an Object and the Attitude Toward that Object", *Human Relations*, 16 (3): 233-239.
- FISHBEIN, M. ve AJZEN, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention and Behavior: An Introduction to Theory and Research. Addison-Wesley, Reading Massachusetts MA.*
- GEEN, R.G. (1995). *Human Motivation: A Social Psychological Approach. Wadsworth Cengage Learning, Belmont CA.*
- GOLLWITZER, P.M. (1999). "Implementation Intentions". *American Psychologist*, 54 (7): 493-503.
- HEIDER, F. (1982). *The Psychology of Interpersonal Relations. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.*
- HERNANDEZ, E.M. ve MARCO, L. (2006). *Entrepreneur et Décision: De l'Intention à l'Acte. Éditions Eska, Paris.*
- KAROLY, P. (1993). "Mechanisms of Self-Regulation: A Systems View". *Annual Review of Psychology*, 44: 23-52.
- KOLVEREID, L. (1996). "Organizational Employment versus Self-Employment: Reasons for Career Choice Intentions". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 20 (3): 23-31.
- KRUEGER, N. (1993). "The Impact of Prior Entrepreneurial Exposure on Perceptions of New Venture Feasibility and Desirability". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18 (1): 5-21.
- KRUEGER, N. (2009). "Entrepreneurial Intentions are Dead: Long Live Entrepreneurial Intentions". Carsrud, A.L., ve Brännback, M. (Der.), *Understanding the Entrepreneurial Mind: Opening the Black Box (51-72). Springer, New York.*
- KRUEGER, JR. N.F. ve BRAZEAL, D.V. (1994). "Entrepreneurial Potential and Potential Entrepreneurs". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18: 91-104.
- KRUEGER, JR. N.F. ve CARSRUD, A.L. (1993). "Entrepreneurial Intentions: Applying the Theory of Planned Behaviour". *Entrepreneurship & Regional Development: An International Journal*, 5 (4): 315-330.
- KRUEGER, JR. N.F., REILLY, M.D. ve CARSRUD, A.L. (2000). "Competing Models of Entrepreneurial Intentions". *Journal of Business Venturing*, 15: 411-432.
- LAPIERE, R.T. (1934). "Attitudes vs. Actions". *Social Forces*, 13 (2): 230-237.
- LEARNED, K.E. (1992). "What Happened Before the Organization? A Model of Organization Formation". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 17 (1): 39-48.
- LOCKE, E.A. ve LATHAM, G.P. (1990). *A Theory of Goal Setting and Task Performance. Englewood Cliffs, NJ.*
- LORTIE, J. ve CASTOGIOVANNI, G. (2015). "The Theory of Planned Behavior in Entrepreneurship Research: What We Know and Future Directions". *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11 (4): 935-957.
- MALLE, B.F. (1999). "How People Explain Behaviour: A New Theoretical Framework". *Personality and Social Psychology Review*, 3 (1): 23-48.
- MALLE, B.F. ve KNOBE, J. (1997). "The Folk Concept of Intentionality". *Journal of Experimental Social Psychology*, 33 (2): 101-121.
- MARKS, J. (1986). "On the Need for Theory of Desire". Marks, J. (Der.), *The Ways of Desire: New Essays in Philosophical Psychology on the Concept of Wanting (1-16). Precedent Publishing Inc., Chicago Illinois.*
- MARTIN, R. (1975). *Contribution à l'Étude du Concept de Motivation. Edebiyat-Psikoloji, Doktora Tezi, Université Lyon II, Fransa.*
- McCLELLAND, D.C. (1961). *The Achieving Society. D. Van Nostrand Company Inc., Princeton NJ.*

- MILLER, G.A., GALANTER, E. ve PRIBRAM, K.H. (1960). *Plans and the Structure of Behavior*. Holt, New York.
- NUTTIN, J. (2005). *Théorie de la Motivation Humaine: Du Besoin au Projet d'Action*. Presses Universitaires de France, Paris.
- PAULSSEN, M. ve BAGOZZI, R.P. (2006). "Goal Hierarchies as Antecedents of Market Structure". *Psychology & Marketing*, 23 (8): 689-709.
- PERUGINI, M. ve BAGOZZI, R.P. (2004a). "An Alternative View of Pre-Volitional Processes in Decision Making: Conceptual Issues and Empirical Evidence". Haddock, G. ve Maio, G.R. (Der.), *Contemporary Perspectives on the Psychology of Attitudes* (169-201). Psychology Press, Hove East Sussex.
- PERUGINI, M. ve BAGOZZI, R.P. (2004b). "The Distinction Between Desires and Intentions". *European Journal of Social Psychology*, 34: 69-84.
- POWERS, W.T. (1973). *Behavior: The Control of Perception*. Aldine, Chicago IL.
- PROUST, J. (2003). "La Philosophie et la Théorie de l'Action". FMSH (Fondation Maison des Sciences de l'Homme), 12 Mayıs, www.archivesaudiovisuelles.fr, 1.4.2019.
- PROUST, J. (2005). "La Nature de la Volonté". Éditions Gallimard, Paris.
- REYNOLDS, P.D., CAMP, S.M., BYGRAVE, W.D., AUTIO, E. ve HAY, M. (2001). *Global Entrepreneurship Monitor: Executive Report*. United Nations Association of the USA and the Business Council for the United Nations. www.gemconsortium.org, 1.4.2019.
- ROSENBERG, M.J. (1967). "Cognitive Structure and Attitudinal Affect". Fishbein, M. (Der.), *Readings in Attitude Theory and Measurement* (325-331). John Willey & Sons, Inc., New York.
- SCHLAEGEL, C. ve KOENIG, M. (2014). "Determinants of Entrepreneurial Intent: A Meta-Analytic Test and Integration of Competing Models". *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38 (2): 291-332.
- SEARLE, J. (1985). *Intentionnalité: Essai de Philosophie des États Mentaux*. Éditions de Minuit, Paris.
- SHANE, S., KOLVEREID, L. ve WESTHEAD, P. (1991). "An Exploratory Examination of the Reasons Leading to New Firm Formation Across Country and Gender". *Journal of Business Venturing*, 6: 431-446.
- SHANE, S., LOCKE, E.A. ve COLLINS, C.J. (2003). "Entrepreneurial Motivation". *Human Resource Management Review*, 13 (2): 257-279.
- SHAPERO, A. ve SOKOL, L. (1982). "The Social Dimensions of Entrepreneurship". Kent, C., Sexton, D. ve Vesper K. (Der.), *Encyclopedia of Entrepreneurship* (72-90). Prentice-Hall, Englewood Cliffs NJ.
- VAN GELDEREN, M., BRAND, M., VAN PRAAG, M., BODEWES, W., POUTSMA, E. ve GILS, A. (2008). "Explaining Entrepreneurial Intentions by Means of the Theory of Planned Behaviour". *Career Development International*, 13 (6): 538-559.
- VROOM, V.H. (1964). *Work and Motivation*. Jossey-Bass Publishers, San Francisco.